

บทวิจารณ์หนังสือ BOOK REVIEW

“ศาสนาและสงคราม”

ผู้แต่ง : รองศาสตราจารย์ ดร.พินิจ รัตนกุล

สำนักพิมพ์ : ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์

ปีที่พิมพ์ : 2555

จำนวนหน้า : 102

¹พระสุตสาคร ญาณวีโร (จันทาทิพย์)

¹Pra Sudsakong danaveecho (Jantatip)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹weerapong.kho@mcu.ac.th

Received July 10, 2022; Revised November 2, 2022; Accepted December 1, 2022

บทนำ

หนังสือเรื่อง “ศาสนาและสงคราม” เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.พินิจ รัตนกุล เป็นหนังสือที่มีคุณค่าในทางวิชาการที่จัดพิมพ์จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ริงค์ ปียอนด์ ธรรมะ “เพราะธรรมะสื่อสารได้หลายทาง” (ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์) จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2555 มีจำนวน 102 หน้า เพื่อเสนอมุมมองให้เห็นว่า “จุดยืนทางศาสนาในเรื่องของสงครามและสันติภาพ ที่ศาสนิกในแต่ละศาสนาจำเป็นต้องศึกษาคำสอนของศาสนาที่ตนนับถืออยู่นั้นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และถูกต้อง เพื่อจะได้รู้แน่ชัดว่าศาสนาที่ตนนับถืออยู่นั้นมีจุดยืนเกี่ยวกับสงครามอย่างไรและจุดยืนนี้เหมือนหรือแตกต่างจากจุดยืนของศาสนาอื่น ความรู้และเข้าใจเหล่านี้จะช่วยให้ศาสนิกชนวางตัวได้อย่าง

¹ นิสิต, หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ถูกต้องและไม่ตกเป็นเครื่องมือของผู้นำศาสนา หรือกลุ่มลัทธิการเมือง มาใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อ ทำในสิ่งที่ไม่ดีหรือขัดแย้งต่อบทคำสอนที่แท้จริงในทางศาสนาก่อให้เกิดลักษณะตรงข้าม โดยผ่านอาศัยศาสนาของตนที่นับถือนี้กระทำ” เนื้อหาการเขียนของหนังสือเรื่อง “ศาสนาและสงคราม” ในภาพรวมมีการใช้ภาษาที่เป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาที่มีศัพท์วิชาการซึ่งอาจเพราะผู้เขียนต้องการให้หนังสือเล่มนี้ไม่มีข้อความที่สลับซับซ้อน จึงเลือกวิธีการเขียนเป็นแบบการพูดคุย ทั้งยังไม่มีการอ้างอิงจากหนังสือต่างๆ ปรากฏอยู่เลยนั่นเอง ในการแบ่งบทสวดส่วนเนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น 4 บท ได้แก่ บทที่ 1 ศาสนาพุทธ, บทที่ 2 ศาสนายูดาห์, บทที่ 3 ศาสนาคริสต์, บทที่ 4 ศาสนาอิสลาม, และบทที่ 5 หนทางสู่สันติภาพ แต่ละบทกล่าวถึงภาพรวมคำสอนแต่ศาสนาที่สำคัญๆ จนไล่เรียงลำดับประวัติการเผยแผ่ศาสนาในที่ต่างๆ จนมาถึงเรื่องของสงครามที่มีศาสนามีเกี่ยวพันในการทำให้เกิดขึ้นหรือมีส่วนในสงคราม

สาระสำคัญของเนื้อหา

สำหรับสาระเนื้อหาทั้ง 5 บท ของหนังสือเรื่อง “ศาสนาและสงคราม” นั้นสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. สรุปสาระบทที่ 1 ศาสนาพุทธ

สาระสำคัญในบทนี้ กล่าวถึงศาสนาพุทธที่เกิดขึ้นมาได้เพราะความเมตตากรุณาของพระพุทธที่ทรงนำความรู้จากการตรัสรู้มาสอน เพื่อช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์และพัฒนาตนจากปุถุชน มาเป็นอริยบุคคล เรื่องความเมตตากรุณาของศาสนาพุทธมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมไปถึงสรรพสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ดังนั้นความเมตตากรุณาจึงเป็นหลักจริยธรรมที่ศาสนาพุทธใช้เป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างมนุษย์กับสัตว์ และธรรมชาติ ศีลข้อแรกในศาสนาพุทธจึงเริ่มด้วยการห้ามทำลายชีวิตทุกประเภทเพราะถือว่าชีวิตทุกชีวิตมีคุณค่าในตัวเอง และความเมตตาของพุทธศาสนาสามารถขัดเกลากจิตใจของคนที่แข็งกระด้างให้อ่อนโยนลงได้

คำสอนเรื่องเมตตากรุณาของศาสนาพุทธได้แผ่ขยายไปในดินแดนต่างๆ ทำให้เกิดการหันมาสู่การเจรจาโดยสันติมากกว่าสงครามเพื่อเช่นฆ่ากัน ด้วยคุณค่าในคำสอนของพุทธศาสนา ผู้ปกครองในบางยุคจึงมีกุศโลบายส่งเสริมให้นับถือในศาสนาพุทธ เพราะการทำสงครามส่วนมากศาสนาพุทธไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดขึ้น แต่ที่เกิดจากปัจจัยของทางการเมือง และเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ดีศาสนาพุทธก็ต้องอยู่ร่วมโลกกับผู้นิยมสงคราม ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ชาวพุทธจะถูกลากเข้าไปสู่สงครามในฐานะทหาร หรือเชลย อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงมีนักวิชาการทางศาสนาพุทธที่

พยายามแสวงหาความชอบธรรมของการทำสงครามป้องกันตัวของชาวพุทธ ด้วยการพยายามอ้างว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงต่อต้านสงครามทุกรูปแบบ แต่สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงต่อต้านคือการเป็นคนที่มีจิตใจที่คับแคบ โหดเหี้ยม มุ่งร้ายและเกลียดชังผู้อื่น

สงครามทั่วไปเป็นสิ่งที่ควรถูกประณามแต่สงครามที่ทำเพื่อประเทศชาติและศาสนาพุทธเป็นความชอบธรรมที่ควรยกย่องเพราะไม่ได้เกิดจากอำนาจของกิเลส จึงมีนักวิชาการบางท่านอ้างอิงชาดกเรื่องต่างๆ ที่กล่าวถึงการทำสงครามที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เป็นความชอบธรรมอย่างหนึ่งด้วยการกระทำที่ยอมเสียสละบางอย่างบางกรณีเพื่อช่วยเหลือคนจำนวนมากด้วยการยอมทำบางอย่างที่ผิด ดังนั้นในสถานการณ์แห่งการเลือกจึงขัดแย้งกับเจตนารมณ์ศีลในข้อหนึ่งในศาสนาพุทธที่แสดงความจริงบางอย่างของชีวิตว่าบางครั้งชีวิตของมนุษย์เหมือนอยู่ในแดนสนธยาที่ความดีกับความชั่วไม่กระจ่างชัดที่จะสามารถเลือกทำอย่างตรงไปตรงมาได้ แต่พุทธศาสนิกชนส่วนมากก็เข้าใจว่าศีลในศาสนาพุทธว่าไม่ได้ถูกบัญญัติเป็นเหมือนกฎหมาย แต่เป็นเรื่องของความสมัครใจในการเลือกปฏิบัติตาม ดังนั้นในการทำสงครามหากไม่มีทางเลือกอื่นการฆ่าเพื่อปกป้องผู้อื่นแม้จะผิดหรือขัดแย้งกับคำสอนของศาสนาพุทธก็ยังคงมีความเห็นว่าการถูกต้องในทางจริยธรรมอยู่นั่นเอง

2. สรุปสาระบทที่ 2 ศาสนายูดาย

สาระสำคัญในบทนี้ กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของชาวยิว (หรือชาวฮีบรู หรืออิสราเอล) ที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากลำบาก โดยเริ่มจากการเป็นทาสในอียิปต์เป็นเวลา 400 ปี และมีชีวิตที่ร้อนรนในทะเลทราย 40 ปี ก่อนที่จะมีดินแดนอาระเบีย

จากอาณาจักรรุ่งเรืองในสมัยกษัตริย์เดวิดและโซโลมอนล่มสลายในปี 546 ก่อนคริสตกาล ชาวยิวต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของชนชาติต่างๆ ด้วยสงครามจึงทำให้ชาวยิวกระจัดกระจายไปตั้งหลักแหล่งในดินแดนต่างๆ ทั่วทวีปยุโรป ในประวัติศาสตร์ยุคกลางได้เกิดสงครามระหว่างชาวมุสลิมกับชาวคริสเตียนที่เรียกว่าสงครามครูเสดซึ่งรบกันมายาวนานตลอดระยะเวลา 600 ปี ในสงครามนี้ทำให้ชาวยิวเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รวมทั้งในสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังยังมีการฆ่าชาวยิวมากกว่า 6 ล้านจากนโยบายเชิดชูเผ่าอารยันของฮิตเลอร์

ในความเชื่อทางศาสนาของชาวยิวต่อศาสนายูดายนั้นมีศูนย์กลางอยู่ที่พระเจ้าที่เรียกว่าพระยะห์เวห์ ซึ่งเป็นชื่อเรียกในภาษาฮีบรูที่แปลว่าผู้สร้าง ความเชื่อเช่นนี้ทำให้ชาวยิวเชื่อว่าพระเจ้าไม่ได้ทรงมีอำนาจเหนือธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังทรงมีอำนาจเหนือชนชาวยิว ดังนั้นชาวยิวจึงเป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้า เหตุการณ์ต่างๆ ในทางประวัติศาสตร์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าและชาวยิวในรูปแบบพันธสัญญาที่มีต่อกันที่สืบเนื่องมาจากสมัยของอับราฮัม และสมัยโมเสส โดยพันธสัญญานี้เรียกร้องให้ชาวยิวทุกคนเป็นเชื้อสายของอับราฮัมที่มีความแน่วแน่ต่อพระเจ้าด้วย

การปฏิบัติที่เคร่งครัด ดังนั้นชะตากรรมของชาวิวจึงขึ้นอยู่กับการณ์ที่ชาวิวปฏิบัติตามพันธสัญญา มากน้อยเพียงใดก็ล้วนเกิดจากผลของพระเจ้าที่ทรงกำหนด

ในคัมภีร์โตราพระเจ้าดั้งเดิมเป็นพระเจ้าแห่งความรัก ถึงแม้พระเจ้าจะไม่เห็นด้วยในการกระทำของชาวิวในบางเรื่อง แต่พระเจ้าจะไม่ทรงทอดทิ้งชาวิวหากจะลงโทษก็จะลงโทษด้วยความรักด้วยการสอนมากกว่าอย่างอื่น ดังนั้นในคัมภีร์โตราจึงมีทั้งคำสอนที่สนับสนุนสงครามและต่อต้านสงครามทั้งยังมีการสอนไม่ให้นำมนุษย์ใช้ความรุนแรงหรือทำสงครามในการแก้ปัญหาต่างๆ เพราะไม่ถือว่าอาวุธไม่อาจนำชัยชนะอย่างแท้จริง อาวุธสร้างได้แต่สงคราม พระเจ้าในศาสนายูดาจึงมิใช่พระเจ้าแห่งสงครามเหมือนในศาสนากรีกโบราณที่มีเทพเจ้ามาร์เป็นเทพแห่งสงคราม แต่พระเจ้าในศาสนายูดาเป็นเทพแห่งสันติภาพซึ่งปรากฏไว้ในคัมภีร์ทัลมุด ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญอีกเล่มในศาสนายูดา

สันติภาพในศาสนายูดามีความหมายที่กว้างมากเพราะไม่ได้หมายถึงภาวะที่ปราศจากสงคราม แต่หมายถึงสภาวะอันผาสุก เบิกบานที่พระเจ้าประทานให้กับมนุษย์ สันติภาพแท้จริงจึงมีรากฐานสำคัญอยู่ที่ความไว้วางใจในทฤษฎีภาพของพระเจ้า ด้วยเหตุนี้ชาวิวที่เคร่งศาสนาจึงเป็นคนที่ไฝ่สันติ และศาสนายูดาถือว่าการสร้างสันติภาพของโลกเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของมนุษย์ทุกคน และเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของชาวิว ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพันธสัญญาที่ชาวิวมีต่อพระเจ้า การไม่ทำตามพันธสัญญานี้เองจะนำความเดือดร้อนมาสู่ชาวิว ในสันติภาพแห่งพันธสัญญาของศาสนายูดานั้นนอกจากสร้างสภาวะอันผาสุก เบิกบานแล้วยังก่อให้เกิดความยุติธรรมที่เป็นฐานสำคัญ ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยการไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น ถือว่าการให้อภัยเป็นวิสัยของพระเจ้า ดังนั้น ศาสนายูดาสนับสนุนสันติภาพมากกว่าสงคราม และสอนให้ใช้ความยุติธรรมเป็นเครื่องมือแห่งสันติภาพ

3. สรุปสาระบทที่ 3 ศาสนาคริสต์

สาระสำคัญในบทนี้ กล่าวถึงศาสนาคริสต์ว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก ด้วยคำสอนสำคัญที่พระเยซูทรงแสดงและสั่งสอนศาสนิกชนในศาสนาคริสต์ ด้วยพระเจ้าได้ส่งบุตรของพระองค์มาเกิดเป็นพระเยซู มาช่วยเหลือนมนุษย์ให้พ้นทุกข์ และมีชีวิตที่นิรันดร์

ความรักของพระเยซูเป็นความรักที่มุ่งถึงความสุขของมนุษย์เป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการที่พระเยซูยอมตรึงไม้กางเขนเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น การยอมเสียสละชีวิตเพื่อให้ผู้อื่นมีชีวิตอยู่ได้ การให้อภัยแก่ศัตรูผู้มุ่งร้าย และการหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบและทุกกรณี ดังนั้นในอดีตคริสตจักรสมัยเริ่มแรก 300 ปีในยุคจักรวรรดิโรมันเรื่องอำนาจครอบครองยุโรป จึงเป็นชาวคริสต์ที่เป็นศาสนิกแห่งความรัก มุ่งสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นตามคำสอนของพระเยซู แม้จะต้องเผชิญกับความทุกข์ยากลำบากนานาประการที่เกิดจากการถูกกวาดล้างถูกสังหารอย่าง

ทหารหรือสูญเสียชีวิตเพราะไม่ยอมจับอาวุธต่อสู้ทหารโรมัน และไม่ยอมเป็นทหารรับใช้จักรวรรดิโรมันเพราะไม่ต้องการมีส่วนร่วมในสงคราม จนถึงพระเจ้าคอนสแตนตินคริสต์จักรเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับรัฐมากขึ้น มีผลให้ต้องเผชิญกับสงครามร่วมกับรัฐ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของคริสต์จักรหากไม่เข้าร่วมคริสต์จักรก็คงจะอยู่รอดไม่ได้ นักวิชาการศาสนาคริสต์ (นักเทววิทยา) จึงค้นหาวิธีการที่จะนำคำสอนในศาสนาคริสต์มาใช้เป็นพื้นฐานของการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับสงครามขึ้นมา เพื่อสนับสนุนสงครามบางรูปแบบที่เป็นการปกป้องประเทศชาติ และศาสนาคริสต์ ซึ่งนักวิชาการเหล่านี้บางคนเป็นนักบวช บางคนเป็นฆราวาสจึงพยายามตีความหมายคำเทศน์บนภูเขาของพระเยซูใหม่ ซึ่งบุคคลที่บุกเบิกเรื่องนี้ คือเซนต์ออกัสติน และเซนต์ทอมมัส อะไควนัส เซนต์ออกัสตินได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสงครามชอบธรรม ของนักปราชญ์ชาวโรมันชื่อ ซีเซอโร มาปรับปรุง ด้วยการกล่าวถึงการใช้กำลังต่อสู้ปกป้องคนที่อ่อนแอกว่าไม่ให้ถูกทำร้ายว่าไม่ขัดกับคำสอนของพระเยซูที่ต้องการให้ช่วยเหลือคนอ่อนแอ คนด้อยโอกาส และคนจนเป็นสำคัญ ว่าเป็นความชอบธรรม ดังนั้นสงครามที่เป็นการต่อสู้เพื่อปกป้องศาสนาคริสต์ไม่ให้ถูกทำลาย เป็นสงครามที่ชอบธรรม เป็นการต่อสู้เพื่อพระเจ้า และเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นตามพระประสงค์ของพระองค์ ทำให้ชาวคริสต์เชื่อว่าในการทำสงครามปกป้องตนเองและศาสนาไม่ขัดกับคำสอนในศาสนาคริสต์เพื่อว่าชาวคริสต์เตียนจะได้ไม่รู้สึกรับผิดเมื่อเข้าร่วมในสงครามก่อเกิดทฤษฎีชูอาร์สที่ กำหนดว่า สงครามชอบธรรมจะต้องมีองค์ประกอบคือ

1. ประกาศโดยผู้มีอำนาจทางกฎหมาย
2. มีสาเหตุที่สูงส่ง เช่น เพื่อสร้างความยุติธรรมโลก หรือเพื่อคุ้มครองศาสนา
3. ทำสงครามมีเจตนาดี ไม่คิดแค้น หรือต้องการประโยชน์ส่วนตัว
4. ให้อาวุธที่เหมาะสมทำสงคราม ไม่ใช่อาวุธที่มีอำนาจทำลายร้ายแรงมหาศาล
5. เป็นการทำสงครามต่อศัตรูโดยตรง
6. ไม่ทำอันตรายแก่ประชาชนผู้บริสุทธิ์
7. เป็นวิธีสุดท้ายไม่มีทางเลือกอื่น
8. มีทางประสบความสำเร็จได้

ทฤษฎีนี้เป็นพยายามของคริสต์จักรที่เกิดจากการยอมรับความจริงของโลกว่าสงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นการเปรียบเทียบการกระทำเพื่อการปกป้องตนเอง และไม่ให้เกิดความเสียหายลูกหลานมากเกินไป แต่ก็อย่างไรก็ดีในการทำสงครามที่มีศาสนาเป็นส่วนหนึ่งให้เกิดขึ้นในด้วยอ้างความชอบธรรมของพระเจ้าและถือเป็นสงครามศักดิ์สิทธิ์พบว่าศาสนาคริสต์มีจุดยืนในเรื่องนี้ที่ผิดพลาดเพราะคริสต์จักรเข้าไปรับใช้การเมืองมากเกินไปหรือไม่ เช่น สงครามครูเสด

4. สรุปสาระบทที่ 4 ศาสนาอิสลาม

สาระสำคัญในบทนี้กล่าวถึงการให้ความสำคัญของสันติภาพกับศาสนา โดยสันติภาพนั้นเป็นของพระเจ้าผู้ใกล้ชิดกับพระเจ้าย่อมนำสันติภาพมาสู่มนุษย์ ศาสนาอิสลามตระหนักถึงความก้าวร้าวรุนแรงของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ศาสนาอิสลามจึงสอนไม่ให้ปล่อยจิตใจไกลจากพระเจ้าเพื่อจะได้รับความเมตตาจากพระเจ้าจะมีจิตใจใฝ่สันติ ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ในคัมภีร์อัลกุรอาน แม้แต่คิดเรื่องความรุนแรงก็ถือว่าเป็นบาปแล้ว นอกจากนี้ทุกสรรพสิ่งทั้งร่างกายจิตใจล้วนเป็นของพระเจ้าที่ทรงมอบให้มนุษย์ใช้และดูแลปกป้องรักษา มนุษย์แต่ละคนจึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่พระเจ้าทรงมอบให้ชาวมุสลิมทุกคนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎที่พระเจ้าทรงบัญญัติ ศาสนาอิสลามนั้นไม่ยอมรับการแบ่งแยกคนออกจากกันเพราะถือว่าการแบ่งแยกนั้นจะทำให้มนุษย์ไม่มีความรู้สึกผูกพันซึ่งอาจนำไปสู่สงครามศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดโยงในความเป็นเอกภาพของมวลมนุษย์ ดังนั้นในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะรักษาสันติภาพให้มียู่ด้วยการพยายามสร้างภราดรภาพให้เกิดขึ้น ในสงครามศาสนา หรือจีฮัด นั้นเป็นสงครามสู้รบที่เบนไปเพื่อผู้ที่ต้องการทำลายศาสนาอิสลามเป็นศัตรูของพระเจ้า ผู้ปกป้องพระเจ้าเสียสละชีวิตในการสู้รบปกป้องนี้จะได้ขึ้นสวรรค์ สงครามจีฮัดจึงเป็นสงครามเพื่อปกป้องศาสนาและเพื่อการเผยแผ่ศาสนาอิสลามเป็นสำคัญ ในกฎหมายอิสลามซาเรียห์ แบ่งจีฮัดออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ใจ เป็นการต่อสู้กับสิ่งไม่ดีในจิตใจ 2) ลิ้น และ 3) ปากกาเป็นการต่อสู้ทางวาจา ผู้ที่อ่อนไม่ปฏิบัติตามคำสอนพระเจ้า และ 4) อาวุธ (ดาบ) เป็นสงครามกับคนนอกศาสนาที่เป็นศัตรูกับศาสนาอิสลาม ในการทำสงครามจีฮัดจะต้องยึดเงื่อนไขหลายประการ คือ 1) ผู้ประกาศสงครามมีอำนาจทางกฎหมายจึงประกาศได้ 2) ไม่ฆ่าฟันพลเรือน เซลยสงคราม หรือผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสงคราม 3) ไม่ใช้อาวุธที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมาน 4) ไม่ทำลายดินแดน 5) ไม่ข่มขืนหญิงที่เป็นเซลย ปัจจุบันนักวิชาการอิสลามมีความเห็นแตกต่างในเรื่องสงครามจีฮัดนี้ว่าไม่เห็นด้วยกับการที่ชาวมุสลิมจะถือสงครามเป็นภารกิจทางศาสนาของชาวมุสลิม จีฮัด ควรเป็นสงครามกับศัตรูภายในเพื่อให้จิตวิญญาณของตนบริสุทธิ์จึงจะทำให้พบสันติภาพและได้ใกล้ชิดพระเจ้าได้มากกว่านั่นเอง

5. สรุปสาระบทที่ 5 หนทางสู่สันติภาพ

สาระสำคัญในบทนี้ กล่าวถึง การเกิดขึ้นของศาสนานั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์พ้นจากทุกข์และมีความสุข จึงมีคำสอนให้มีความรักความเอื้ออาทรต่อกันเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันในโลกด้วยสันติสุข ศาสนาจึงไม่สนับสนุนความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ทั้งยังแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างของมนุษย์ในทางการเมืองหรือทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นพลังแห่งสันติภาพ อุดมคติของศาสนาคือเครื่องร้อยรัดมวลมนุษย์เข้าด้วยกันให้มีความสัมพันธ์กันแน่นสนิทเป็นเอกภาพเดียวกันบนพื้นฐานของภราดรภาพเพื่อจะได้มีพลังสร้างสรรค์สำหรับทำประโยชน์ให้แก่

มวลมนุษย์และโลกมากที่สุด ในศาสนาฮินดู คริสต์ อิสลาม เอกภาพมนุษย์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีบรรพบุรุษร่วมกันมีพระเจ้าร่วมกัน และมนุษย์ทุกคนล้วนแต่เป็นลูกของพระเจ้า ส่วนศาสนาพุทธ มีเอกภาพร่วมกันของมนุษย์ที่เกลียดทุกข์รักสุข มีชะตากรรมของมนุษย์ที่เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นพื้นฐานสำคัญ

การเกิดสงครามในศาสนานั้นจากประวัติศาสตร์ศาสนามักเป็นลักษณะสงครามการปกป้องตัวเองมากกว่าอย่างอื่น การสร้างความชอบธรรมในสงครามเกิดจากนักวิชาการทางศาสนาช่วยหาคำตอบให้ศาสนิกชนได้มีความรู้สึกสบายใจว่าการทำสงครามการที่ตนมีส่วนร่วมในสงครามนั้นถูกต้องไม่เป็นบาปหรือมีความขัดแย้งในคำสอนของศาสนาที่ตนนับถืออยู่ แต่อย่างไรก็ตามคิดเรื่องสงครามความชอบธรรมยังคงเป็นเรื่องที่ได้เถียงกันอยู่ในกลุ่มศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยในการที่จะนำศาสนาเข้าไปสนับสนุนสงคราม เพราะแนวคิดดั้งเดิมแท้ของศาสนาเป็นไปเพื่อสันติภาพเป็นสำคัญและการศึกษาคำสอนในศาสนาควรศึกษาอย่างถ่องแท้และถูกต้อง นอกจากศาสนาตนแล้วควรเข้าไปศึกษาคำสอนของศาสนาอื่นด้วยเพื่อเรียนรู้เข้าใจในวัฒนธรรมความแตกต่างสร้างการยอมรับเข้าใจในความเชื่อของตนและผู้อื่น เพื่อเข้าใจจุดร่วมที่ศาสนาต่างๆ แท้จริงแล้วศาสนานั้นมีความรักความต้องการให้มนุษย์พ้นทุกข์พบสุขเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ของศาสนาที่เห็นต่างทำให้เกิดความแตกแยกหากยึดจุดร่วมเป็นสำคัญเป็นเอกภาพเป็นหนึ่งเดียวกันก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน เหมือนตั้งความหลากหลายของเครื่องดนตรีที่ประสานเสียงร่วมกัน ถ้าหากจะทำสงครามควรเป็นการทำสงครามส่วนตัวกับสิ่งเลวร้ายที่อยู่ในตัวมนุษย์ คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นสำคัญนั่นเอง

บทวิจารณ์

ผู้วิจารณ์ มีข้อวิจารณ์ 2 ข้อ คือ 1) โครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือ และ 2) การเสนอวิเคราะห์ในเนื้อหาหนังสือเรื่อง ศาสนาและสงคราม ดังนี้

1. โครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือ ศาสนาและสงคราม

การเขียนหนังสือ ศาสนาและสงคราม ของ รศ.ดร. พินิจ รัตนกุล เป็นการเขียนโดยมีเนื้อหาเหมือนการบรรยาย มีเป้าหมายสำคัญในการแสดงข้อเท็จจริงเรื่อง ศาสนากับสงครามว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันหรือเป็นคนละเรื่องกับศาสนา ศาสนาใช้สงครามเป็นเครื่องมือในการปกป้องและขยายเผยแผ่ศาสนจักรหรือสงครามใช้ศาสนาทำให้เกิดความชอบธรรมในการทำสงคราม อะไรคือหน้าที่แท้จริงของศาสนาระหว่างสันติภาพกับสงครามและศาสดาในศาสนาต่างๆ นั้นสนับสนุนส่งเสริมในการทำสงครามศาสนาหรือไม่ การฆ่าศัตรูในศาสนาเป็นบุญหรือเป็นบาปกันแน่ ซึ่งผู้เขียนต้องการอธิบายเพื่อหาคำตอบในเรื่องนี้ เพื่อจะได้ไม่มีปัญหากับมโนธรรมของผู้นับถือในศาสนา ซึ่ง

เนื้อหาประเด็นเป้าหมายหรือการวางโครงเรื่องนั้นได้ถูกอธิบายไว้ในหน้าคำนำตั้งแต่แรกของการเริ่มวางเนื้อหาของหนังสือ การเขียนเนื้อหาภาษาที่ใช้ในนั้นถูกเขียนด้วยภาษาเหมือนการบรรยายเป็นเรื่องเล่าพร้อมยกตัวอย่างทางประวัติศาสตร์ของศาสนาในแต่ละศาสนาเป็นหลักฐานยืนยันถึงแนวคิดในประเด็นเป้าหมายแท้จริงทางศาสนา พร้อมเสนอแนวคิดที่มีต่อสงครามของศาสนานั้นๆ ว่าจุดยืนเบื้องต้นนั้นเป็นอย่างไร เนื้อเรื่องถูกแบ่งออกเป็น 5 บท คือ ในบทที่ 1-4 เป็นเรื่องประวัติศาสตร์แนวคิดจุดยืนในคำสอนของแต่ละศาสนา เริ่มจากศาสนาพุทธ ศาสนายูดาห์ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ส่วนในบทที่ 5 หนทางสู่สันติภาพ จะมีเนื้อหาที่เป็นคำตอบเรื่องของการจุดร่วมของแต่ละศาสนาที่ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน แต่ในส่วนรายละเอียดปลีกย่อยอาจแตกต่างกันบ้างแต่ท้ายสุดศาสนาก็มุ่งที่จะสร้างสันติภาพเพื่อให้มนุษย์นั้นพ้นจากทุกข์ และมีความสุขในชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาได้เรียงเป็นลำดับด้วยภาษาที่เข้าใจได้ง่ายเมื่ออ่านจบเล่มผู้อ่านสามารถได้คำตอบที่ชัดเจนในการเข้าใจศาสนาได้มากขึ้น เข้าใจในเหตุผลที่ศาสนาถูกใช้ในการสร้างความชอบธรรมในการทำสงคราม สามารถที่ใช้เป็นคำตอบที่ดีให้กับศาสนิกชนผู้นับถือศาสนาแต่ละศาสนาว่าแท้จริงเราควรที่จะร่วมในการสนับสนุนสงครามหรือไม่และสงครามที่ควรทำมากที่สุดเป็นสงครามแบบใดระหว่างภายในตัวมนุษย์ หรือสงครามที่ต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจบางอย่าง ซึ่งทุกคำตอบมีอยู่แล้วในเล่ม

2. การเสนอวิเคราะห์ ในหนังสือเรื่อง ศาสนาและสงคราม

สำหรับประเด็นในการวิจารณ์การเสนอวิเคราะห์ ในหนังสือเรื่อง ศาสนาและสงคราม ผู้วิจารณ์เห็นว่าเนื้อหาที่ควรเสนอวิเคราะห์สิ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญ จากเนื้อหา พบว่า

2.1) ประเด็นการเสนอจุดร่วมทางศาสนา ถือเป็นประเด็นที่เด่นชัดที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงหลักการสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพที่จะนำไปสู่ความสุขสงบ ด้วยข้อเสนอว่าแท้จริงศาสนานั้นมุ่งสอนให้มนุษย์นั้นมีความเมตตา มีความรักความเอื้ออาทรต่อกันด้วยการยืนอยู่บนพื้นฐานสำคัญคือ มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะมีความสุข เกลียดทุกข์ มีความเกิด แก่ เจ็บตายเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักเมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อจัดการความขัดแย้ง (พระครูสมุห์วิบูลย์ ชิตจิตโต, 2559) ที่กล่าวว่าหากมนุษย์นั้นเป็นผู้มีเมตตาจากการฝึกตนเป็นสิ่งสำคัญย่อมทำให้การกระทำต่างๆ นั้นเป็นไปในรอบด้าน ที่สำคัญ 3 ด้านคือ 1) ด้านกาย (เมตตาทายกรรม) คือ ไม่สร้างความเบียดเบียนทั้งต่อตนเองและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาให้เกิดสุจริต 3 ประการคือ 1) กายสุจริต คือการเว้นจากฆ่าสัตว์การเว้นจากลักทรัพย์ การเว้นจากประพฤตินอกใจ 2) ด้านวาจา (เมตตาวาจากรรม) คือ กล่าววาจาใดก็ไม่สร้างความเบียดเบียน ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาสัมพันธภาพเพื่ออภัยภัยที่ติดต่อกัน ได้แก่ วิจิสุจริต คือการเว้นจากการพูดเท็จ การพูด

สื่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพื่อเจ้า 3) ด้านใจ เมตตามโนกร)รมคือ (คิดสิ่งใดก็ไม่สร้างความเป็นภัยเบียดเบียนทั้งต่อ ตนเองและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาจิตใจให้เกิดคุณธรรมความดีงามขึ้น ภายใน ได้แก่ มโนสุจริต คือเว้นจากการอยากได้ของเขา เว้นจากการปกป้องร้าย เห็นชอบตามคลองธรรม การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นการทำให้เกิดความบริสุทธิ์ให้เกิดแก่กาย วาจา และใจของตนเองและเสริมสร้างพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ผู้ที่มีคุณธรรมและจิตใจสูงส่ง อันเป็นบาทฐานสำคัญที่จะไม่เกิดความขัดแย้งและสงครามให้เกิดขึ้น ดังนั้นในประเด็นเนื้อหาที่เป็นจุดร่วมทางศาสนาผู้วิจารณ์เห็นว่าหากเพิ่มเนื้อหาอีกบทหนึ่งด้วยเนื้อหาที่กล่าวถึงศาสนากับจุดร่วมด้วยเพิ่มประเด็นเนื้อหาเรื่องนี้ให้มากขึ้นจากที่มีอยู่ น่าจะเป็นการดียิ่ง

2.2) ประเด็นการเสนอเชื่อมโยงข้อมูลสำคัญ จากหนังสือศาสนาและสงคราม เนื้อหาทั้งหมดเป็นการเขียนเชิงเล่าประวัติศาสตร์ศาสนา ซึ่งเนื้อหาในหลายส่วนมีความน่าสนใจสำหรับผู้วิจารณ์ในการสืบค้นไปยังต้นทางของข้อมูลอย่างยิ่ง แต่ในหนังสือไม่ปรากฏกล่าวไว้ในเนื้อหาและในท้ายเล่มหนังสือ หากมีบอกถึงข้อมูลสืบค้นที่เป็นเอกสารหนังสืองานวิชาการที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการเขียนก็จะเป็นการดีอย่างยิ่งแก่ผู้ที่มีความสนใจพิเศษในประเด็นนั่นเอง

ส่วนประเด็นอื่นๆ ที่เหลือนอกจาก 2 ประเด็นที่กล่าวมาแล้วนี้ในผู้วิจารณ์ไม่ได้หยิบยกนำมาวิจารณ์เพราะผู้เขียนเห็นว่าในเนื้อหามีข้อสรุปหรือมีการอภิปรายประเด็นปัญหาต่างๆ ไว้ชัดเจนเพียงพออยู่แล้วทั้งในการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่ายด้วยการพิมพ์อักษรพอนต์ที่มีขนาดใหญ่ สบายตาในการอ่านเป็นอย่างยิ่ง เนื้อหาไม่เย้ยเย้อ ไม่หนาจนเกินไปสามารถอ่านจบได้ในเวลาที่ไม่มาก ซึ่งถือว่าเป็นเด่นของหนังสือ ศาสนาและสงครามของรองศาสตราจารย์ ดร.พินิจ รัตนกุล ซึ่งจากประวัติท่านได้จบปริญญาเอกในสาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัย ประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งยังเป็นผู้ก่อตั้งวิทยาลัยศาสนศึกษา มหาลัทธิมหิตลเพื่อผลิตอาจารย์ในการสอนศาสนาหลักๆ ของประเทศ จึงไม่แปลกที่ข้อมูลมีการอ้างอิงเหตุผลที่สมเหตุสมผลในการอธิบายเป็นอย่างดี

บทสรุป

ผู้วิจารณ์ ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มี 2 ประการ คือ ประเด็นที่ 1) โครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือ และ 2) การเสนอวิเคราะห์ในเนื้อหาหนังสือเรื่อง ศาสนาและสงคราม ไว้แล้วในเบื้องต้นในส่วนสรุป และคำแนะนำนั้นผู้วิจารณ์ขอกล่าวอธิบายถึงสาระสำคัญของหนังสือ ศาสนาและสงคราม ว่านอกจากความเข้าใจในมุมมองของศาสนาแต่ละศาสนาต่อการมองจุดร่วมสำคัญของการเกิดขึ้นของศาสนาที่มีเพื่อสนองตอบต่อมนุษย์ให้มีความสุขพ้นจากทุกข์แล้วยังมีเป้าหมายเพื่อการสร้างสันติภาพของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่เบียดเบียนกัน แต่อาจ

เพราะสันชาติญาณดั้งเดิมของมนุษย์นั้นอาจมีความก้าวร้าวชอบแข่งขันแก่งแย่ง หรือจะเพื่อความอยู่รอดปกป้องตนจากภัยต่างๆ ก็ได้ แต่ในการนั้นในสำนักอาจรู้แก้ไขว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้นในการตั้งศาสนามาใช้เพื่อเป็นข้ออ้างในการกระทำเพื่อความชอบธรรมจึงเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้พื้นฐานศาสนาแท้ๆดั้งเดิมพบว่าไม่ได้สนับสนุนในการใช้ความรุนแรงหรือการทำร้ายกันเลย ดังนั้นศาสนิกชนในศาสนาพึงศึกษาศาสนาให้ดีทั้งในศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดที่แตกต่าง เพื่อสร้างการยอมรับในศาสนาอื่นด้วยความเคารพยอมรับไม่สร้างความแตกแยก ถูกเกลียดชังดูหมิ่นแบ่งข้างจนเกิดการทำร้ายต่อกันลุกลามสู่การทำสงครามเพื่อศาสนาให้เกิดขึ้นนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
พินิจ รัตนกุล. (2555). *ศาสนาและสงคราม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธิดา บียอนด์ บุ๊ค,
พระครูสมุห์วิญญู ชาติจิตโต (เปี้ยเนตร์). (2559). *การประยุกต์หลักเมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อจัดการความขัดแย้ง*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,